
Тетяна МАРУСИН
(м. Дрогобич, Україна)

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ

Виховання толерантності у молодого покоління є актуальною проблемою сьогодення. Звісно, що сучасній системі освіти не під силу розв'язання всіх політичних, економічних та етнічних соціальних конфліктів ХХІ ст. Але саме на освітян суспільство покладає надважливий обов'язок – на основі глибокого знання й розуміння власних вітчизняних духовних цінностей і традицій сформувати у дітей та молоді т. зв. багатокладний менталітет, виховати повагу і толерантне ставлення до інших народів та їхніх розмаїтих культур.

Аналіз останніх наукових досліджень у контексті розгляданого питання свідчить про велику зацікавленість його різними аспектами. Адже складний і багатогранний феномен охоплює великий обсяг наукових знань із різних галузей – філософії, психології, соціології, соціальної педагогіки. Зокрема, науковці з'ясували як загальнопедагогічні та психологічні чинники формування толерантності (І. Бех [1], К. Бондар, Ю. Іщенко [2], Н. Сабат, Н. Суховієнко, Л. Тарасюк, Ю. Тодорцева [3], І. Ярмошук та ін.), так і етнопедагогічні (Н. Ганнусенко, Л. Пуховська та ін.).

Проаналізувавши множинні розуміння толерантності в різних галузях, ми віддали перевагу її тлумаченню в межах т. зв. основних особистісних критеріїв – відповідальності, свободи і творчості, які детермінують внутрішній світ та визначають стратегію реальної поведінки. Отже, толерантність ми трактуємо як важливу особистісну рису, що демонструє здатність людини сприймати без агресії кардинально відмінні судження, думки, спосіб життя, зовнішність, вірування тощо.

Сьогодні надзвичайно важливо готувати молодь до життя в умовах, що швидко змінюються. З огляду на складність цього завдання, розпочинати його розв'язання, на нашу думку, необхідно з перебудови освітнього процесу на засадах гуманного, терпимого ставлення до всіх його учасників.

Як наголошує Ю. Іщенко, успішному здійсненню освітньо-виховного процесу на засадах толерантності сприятиме низка умов його ефективності, а саме:

- конгруентність (безоцінне усвідомлення людиною особистісних реальних відчуттів, переживань і проблем із наступним вираженням у поведінці способами, що не травмують інших);

- емпатія (співчуття однієї особи актуальних переживань іншої за невтручання у процес усвідомлення цим емпатованим власних емоцій);

- позитивне сприйняття учасників взаємодії (чинник розвитку особистості, що включає погодження, слухняність, віру, дружельюбність, позитивізм тощо) [2, с. 49].

Дослідниця Ю. Тодорцева серед найбільш дієвих форм організації толерантного освітнього процесу виокремлює: психолого-педагогічні тренінги, проблемні лекції, семінари, диспути, полікультурні колоквиуми, практикуми, спецкурси, ділові бесіди, форуми, «круглі столи», обговорення літератури, огляд художніх та документальних фільмів, розв'язання конкретних педагогічних ситуацій і завдань, ділові ігри. Ця ж авторка відстежує і ефективні методи формування толерантності, серед яких: «мозковий штурм», рольова гра, «дискусія без лідера», самоосвіта засобами дистанційного навчання (комп'ютерні системи, аудіо-, відео- навчальні матеріали, глобальна мережа Інтернет) [3, с. 55].

Відтак феномен толерантності передбачає сьогодні необхідність його все більш розширеного і поглибленого розуміння. У системі освіти, в освітньому процесі специфіка формування толерантної свідомості зумовлена потребою її реалізації не тільки в гуманістичній площині (що, безумовно, украй важливо), у сфері безпеки (що є чинником виживання), а й в організації та розвитку суспільства як такого, що постійно діє та започатковує побудову всіх відносин.

Механізм виникнення і прояву комунікативної толерантності органічно пов'язаний із психологією особистості та є відображенням її властивостей, її усвідомленого або підсвідомого реагування на те, що «інший» проявляє певні відмінності. Оскільки враження як про себе, так і про іншого, зазвичай глибоко суб'єктивні, вони і спричиняють т. зв. драматизм сприйняття людини людиною: до негативної оцінки партнера можуть призвести різноманітні за характером події, як незначні, так і суттєві особливості спільної з ним діяльності. Саме тому у становленні комунікативної толерантності вирішальне значення має збігання інтересів суб'єктів, їхніх інтелекту, характеру, звичок, темпераменту тощо.

Науковцями доведено, що відсутність комунікативної толерантності або низький її рівень спричинені передовсім негативними реакціями індивіда на виявлені відмінності між підструктурами своєї особистості та особистості іншого. Тому що яскравіше людина виявляє негативні переживання щодо своєрідності іншої особи, то нижчим є рівень толерантності першої, то важче їй демонструвати щирість чи відвертість до співрозмовника, стримувати незадоволеність ним.

Підсумовуючи, повторимо, що поняття «толерантність» ми розуміємо як фактор, що стабілізує будь-яку людську спільноту, спрямовує розвиток суспільства, пов'язує індивідів із традиціями, нормами, культурою народу. З огляду на це, мета виховання толерантності включає формування мотивації й готовності до конструктивної взаємодії з індивідами та групами людей іншої національної, етнічної, релігійної, соціальної приналежності, інших поглядів, світоглядів, стилів мислення й поведінки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Формувати у дитини почуття цінності іншої людини. *Педагогіка толерантності*. 2001. № 2 (16). С. 16–23.
2. Іщенко Ю.А. Толерантність як філософсько-світоглядна проблема. *Філософська і соціологічна думка*. 1990. № 4. С. 44–56.
3. Тодорцева Ю.В. Педагогіка толерантності : методичні рекомендації. Одеса : СВД Черкасов М.П. 2004. 90 с.